

[Skip navigation.](#)

Bosna Folk

Sedmi maj u jednoj tužnoj luci

Umjesto uvoda

Rat u Bosni i Hercegovini je mnoge ostavio bez svojih bližnjih, bez raje, prijatelja, radnih kolega, škole, posla, zajedničkim imenom se sve nabrojano može definisati kao svakodnevni "pamuk" kojeg smo svi imali i živjeli u njemu i sa njim. Mnogi su bili prisiljeni napustiti svoje domove, bili izloženi torturi, prijetnjama, bijegu, osjećaju nesigurnosti, beznada i nemoći. Filozof Kant je jednom rekao da je razum, razumnost ustvari pojam koji se zasniva i počiva na iskustvu. Što bi narod rekao: "Lako ti je pričati, trebao si to osjetiti na svojoj koži." Iz ovoga se može zaključiti da iskustva bez pojmova ne mogu dati pečat razumnost nečemu, pojmovi bez iskustava pogotovo ne. Ali iskustva su različita; mogu npr. biti lična, nacionalna, narodna, historijska, iskustva profesionalaca, amatera, žena, muškaraca i kakva još ne, ali sva zajedno imaju nešto zajedničko, a to je da pokušavaju nešto reći o stvarnosti. A s time se daje odgovor na pitanje "Šta je istina".

Međutim problem je da je stvarnost zavisna od očiju koje gledaju na nju. Na kraju ispada da nema shvatanja stvarnosti koja će moći iskazati punu istinu. Da li je tako ili ne ovisi u odnosu na ovaj tekst, ponovo o očima koje će ga nadam se čitati. Zato i nije lako pisati o 7. maju u Tužnoj Luci. Ne samo zbog gore navedenog, nego zato što fizički nisam bio tamo. Unatoč tome mislim da je ipak važno pokušati pisati o 7. Maju upotrebljavajući metodiku čiji cilj nije da opis događanja od 7. maja i stvaranja nekog novog znanja donoseći nove činjenice, nego je cilj staviti fokus na to kako uopšte razumjeti ova događanja. Na vama je da prosudite da li sam u tome uspio. Tekst sam pisao dosta dugo misleći na sve one koje je ovo najnovnije divljanje povrijedilo, misleći o mom ocu koji je tada bio u Banjaluci tražeći povrat svoje imovine i napravio fotografije koje sam stavio na ovaj sajt.

Bošnjaci njih nekoliko stotina, pretežno starijih lica i predstavnici međunarodne zajednice su 7. maja 2001 u Banja Luci, a nekoliko dana prije toga u Trebinju, još jednom doživjeli na svojoj koži ponešto od onoga što je bilo karakteristično za rat u Bosni: poniženje, prijetnje, kamenovanje, osjećaj nemoći, primitivizam i vandalizam nekoliko hiljada sadašnjih stanovnika Banjaluke. U tom skoro kolektivnom linču učestvovali su čak i srednjoškolci koji su taj dan imali slobodan, a školske knjige zamijenili kamenjem. Murat Badić je kasnije podlegao povredama zadobijenim na dan kad je Banjaluka mogla da napravi jedan važan korak u cilju boljeg života i budućnosti stanovnika BiH. Sve to se nije desilo, umjesto toga i početka restauracije džamija u Banjaluci i Trebinju, takozvana Republika je ostala što je i bila- **tvrdava snaga koje rade na dezintegraciji i**

oddatnu polarizaciju bosansko-hercegovačkog društva.

Ovakva praksa otvara niz pitanja:

- Kako su bosanski srbi shvatili odluku o restauraciji ratom oštećenih vjerskih objekata?
- Šta je cilj Republike Srpske?
- Kakva su razmišljanja u RS koja eventualno vode promjeni postojećeg stanja?
- Konkretna sredstva koja su primjenjena na sam dan 7. maja?

Sve upućuje na veliku konzistentnost, sklad gornja četiri elementa u ukupnoj politici tog entiteta u BiH. Šta to sve znači za BiH i njene građane je bilo itekako uočljivo ne samo 7.maja u Tužnoj Luci, nego i 5. Maja u Trebinju, a danas sutra u bilo kojem mjestu gdje srbi mogu odlučivati da drugi grade ono što su oni srušili.

Holokaust kratka analiza

Na pitanje zašto ovakva praksa može poslužiti kao ilustracija jednostavna analiza holokausta. Činjenica je da su nacisti kada su istrebljavali jevreje, ali i rome i druge nearijevske narode bili veoma konzistentni u rješavanju tzv. "jevrejskog pitanja". Kao prvo njihovo razumijevanje problema, da s jedne strane jevreji predstavljaju opasan elemenat u njemačkom društvu koji potkopava njemačko društvo, i s druge strane koncentracioni logori, teror i teorije da su nijemci nadrasa stajale je u skladu sa genocidnom politikom. Ako se povuče paralela u odnosu na srpsko razumijevanje problema onda bi se moglo reći da srbi tretiraju bošnjake muslimane kao izdajnike svog roda i "vere", u skladu s tim su oni opasni za taj "nebeski narod" jer su oni ustvari turci, balije, kako je i stajalo u oglasu koji se pojavio u Banjaluci neposredno prije 7.maja *"sutra će Banjaluku napasti islamske horde..."*

U vezi drugog elementa u analizi holokausta, šta je bio cilj, počelo se prvo s time da se javnost okrene protiv jevreja. Zatim su im uzeli građanska prava, izolirali ih, na kraju uništavali i sve to u skladu sa raspoloživim sredstvima. Masovna sredstva uništavanja toga doba su se usavršavala, a vodilo se računa i o psihičkoj opterećenosti njemačkih vojnika, jer je manje psihičko opterećenje strpati nekoga u gasnu komoru, nego ubiti ga svojom rukom. Srbi su i ovdje pokazali da imaju više kreativnosti, sedmoga maja u igru su uveli i djecu, što su nijemci uveli tek pri kraju rata ne bi li okrenuli ratnu sreću na svoju stranu. Međutim riječ je o iluziji kada se misli na njemačko razumijevanje problema jer židovi realno nisu predstavljali opasnost za njemačko društvo. S druge strane je takođe riječ o iluziji da će npr. Banjaluku napasti islamske horde koje su srpski narod ugnjetavale stoljećima, učesnici svečanosti polaganja kamena temeljca su većinom bile starije osobe.

Za povezanost srpske nacionalne politike u BiH i nacističke politike zanimljiv je i podatak o jednom od najvećih SDS ideologa, historičaru Miloradu Ekmečiću. Kada je napustio stan u Sarajevu izvršena je kontrola stana s ciljem da se pronađe nešto što bi se moglo iskoristiti u danima opsade Sarajeva. Njegova velika kućna biblioteka je ispunjavala čak tri cijela zida. Jedan se sastojao od knjiga o velikosrpskom nacionalizmu, dok se drugi sastojao isključivo od knjiga o nastanku nacizma. U knjigama se moglo vidjeti koja mjesta su bila podvučena, ta mjesta su ustvari opisavala kako se uređuje i organizuje koncentracioni logor.

Pored ovih podvučenih redova pronađeni su i lični komentari i kritika od onoga što je stajalo u konkretnom redu teksta. Knjige su korišteni kao uputstvo i pripremu nacističkih metoda.

Razumljivo je da bi restauracija vjerskih objekata u BiH pridonijela i bila snažan faktor u reintegraciji Bosne, uspostavljanju međureligijske tolerancije i povratku izbjeglica u RS kao jednom od dva entiteta jedne države sa tri konstitutivna naroda.

Zato ovakve banjalučke Tužne Luke i imaju za cilj spriječavanje procesa povratka izbjeglica i ostvarenje njihovih prava. Sedmi maj je bio dan kada nije bilo mjesta za kompromise. Poruke su bile jasne: Sve što ste srušili će se ponovo izgraditi; Niste bili u pravu. Međutim to su riječi u koje oni ne vjeruju.

Ovakve situacije ne ostavljaju mnogo mjesta za kompromise, upravo tada je i međunarodna zajednica pasivna, priznaje stanje na terenu i pušta da jači pobijedi. Ostvarenje prava žrtava rata u Njemačkoj je veoma dugo trajalo, čak i danas se isplaćuju ratne odštete, obeštećenja raznih vrsta i iznosa ljudima koji su bili izloženi nacističkom teroru, progonima ili možda radu u nekoj od velikih njemačkih firmi - kod nas je to bilo poznato kao radna obaveza. Zasigurno će i dan 7.maj biti zastupljen u nekom od odštetnih zahtjeva, što će u odnosu na pojedince biti još samo jedna dodatna tačka u nizu primjera koji govore o gaženju najelementarnijih ljudskih prava i zaštite privatne imovine.

O konfliktima

Jedna od mnogobrojnih posljedica rata je bila da su se mnogi preselili sa sela u grad, u nadi da će se bolje zaštititi od neprijatelja i da će zajedno biti jači. Tako se stvarao kulturološki konflikt, sudar gradskog i seoskog stila života. Razlike između sela i grada se ispoljavaju u pogledu jezika, dijalekta, hodanja, shvaćanja šta je tradicija, kako se ona ispoljava, čuva i razvija. Isto tako velike su razlike u pogledu nivoa obrazovanja, i još mnogo toga. Naredni primjer ilustruje samo malo taj kulturološki sudar i ne odnosi se na stanovnike Banjaluke, iako je poznato koliko se Banjaluka izmijenila sa dolaskom seljaka, njihovih domaćih životinja, običaja, vrijednosti i normi koji oni pridaju svakodnevnici. Primjer je iz Sarajeva i može poslužiti za razumijevanje ne toliko sudara različitih kultura nego poimanju i objašnjenju izraza konflikt.

U jesen 1997. je u Sarajevu održan seminar o rješavanju konflikata uz učešće stručnjaka iz inostranstva, kao i domaćih potencijala u vidu pravnika, psihologa i slično. Jedan od učesnika seminara imala je svoj stan u zgradi, gdje je jedan od njenih komšija držao kozu na balkonu. To je nju jako pogodilo i htjela je da se ta koza hitno ukloni. Put kako da se ta koza ukloni nije znala.

Ustvari znala je da ima dva načina: ili da zamoli komšiju da ukloni kozu i tako izazove otvoreni konflikt, ili da šuti, nikom ništa ne govori i tako zadrži svoje nezadovoljstvo u sebi. Stručnjaci iz inostranstva nisu baš najbolje shvatili problem, na Zapadu bi se ta žena obratila policiji koja bi se onda postarala da se koza ukloni. Problem ima nešto drugačije perspektive kod nas- bez obzira bila koza uklonjena ili ne, rezultat je da jedna strana pobijeđena, a druga gubitnik. Tako se otvaraju novi konflikti, a stari se oživljavaju. U ovom primjeru je ta žena bila hrvatica, sa stalnim zaposlenjem u jednoj međunarodnoj humanitarnoj organizaciji, a komšija bošnjak nezaposlen, bez socijalne pomoći i potpore od društva.

Reakcije na ovakve konflikte se mogu objasniti teorijama o shvatanju konflikata koje imaju primjenu u današnjim zemljama Zapada. Šta je u stvari konflikt, gdje su granice kada neko može reći: "Ovo je konflikt", dok se onaj drugi čudi, i misli

da nije riječ o sukobu i konfliktu bilo kakve vrste.

Svako od nas je doživjeo mnoge konflikte: od doba kada smo bili djeca, u kući ili na poslu. Zavisno od vrste konflikta, njegove težine možemo uočiti nekoliko karakteristika u njima. Kao prvo u klasičnom shvatanju konflikta je zastupljeno stajalište da učesnici u konfliktu smatraju jedan drugoga neistomišljenicima (blaža varijanta), ili grubo shvaćeno neprijateljima. Drugo poimanje konflikata smatra učesnike u konfliktu kao partnere. Oni međusobno stoje jedan naspram drugoga i jedan drugome priznaju međusobnu ovisnost i činjenicu da su produkti zajedničke prošlosti i da imaju zbog toga i zajedničku budućnost. Druga dimenzija ovih teorija se dotiče pitanja kako se shvaćaju uzroci problema, a iz toga proizilazi i rješenje tih problema i konflikata.

Znači shvaćanje problema i njihovo rješenje su veoma tijesno povezani. Ako učesnici u konfliktu žude za svojim, "pravim načinom" gledanja na probleme, samim tim će htjeti i primijeniti svoj "pravi način" u rješavanju tih problema. Oni će osjećati da su poraženi ako ne mogu primijeniti taj svoj "pravi način" i nasuprot toga osjetiće se pobjednicima ako se primijeni njihov "pravi način" u rješavanju tog sukoba. U civilizovanom društvu bi se onda umiješao advokat-sudac koji bi onda rješavali taj slučaj. U našem slučaju su ti "advokati", "sudije" kamenovani maltene isto onoliko koliko i oni koje zastupaju. Sedmi maj je pokazao ogroman izljev mržnje i negativne energije, kakva je uostalom stvarnost, onakva kako je proizvode i shvataju bosanski srbi.

Falilo je možda par balvana da se iskaže demokratska volja stanovnika Banja Luke. Početak restauracije Ferhadije je trebao biti dokaz da je srpsko viđenje stvarnosti stavljeno na stranu, da ne važi više i zato je za njih bilo teško da prihvate tu odluku. Dodatno bi se moglo raspravljati o tome da li su mnogi od njih u stanju da shvate sve ovo, s obzirom da su u Banjaluku naseljeni iz sela, i manjih mjesta. Tamo gdje su odrasli i živjeli je bilo prvo što su od svoje majke čuli i naučili da oni nisu ljudi već srbi, a to znači onaj kojeg su turci ubijali i koji treba zbog toga ubijati turke. Problem u svemu ovome je i to što gore navedeni advokati/sudije ne uživaju isto povjerenje kod sukobljenih strana.

Bosanski srbi bi trebali biti svjesni naše potrebe za ravnopravnošću, pravdom, istinom, slobodom vjerske ispovjesti koju su oni uostalom imali za vrijeme osmanlijskog carstva, a i kasnije za vrijeme Austro-ugarskog carstva. Isto tako bi oni trebali biti više svjesni bosanskih interesa, a to je da je Banja Luka bosanski grad. Restauracija porušenih vjerskih objekata bi omogućila i nastavljanje historije tamo gdje je stala i izbrisana. Zato će ovakve konfliktne situacije, umjesto da budu faktor reintegracije BiH biti izvor za nove konflikte.

Relacija uzroci-rješenja

Pronalaženje rješenja nije toliko značajno u ovoj diskusiji. Daleko značajnije je otkrivanje uzroka orgijanja sedmomajskih događanja. Srž problema u spomenutom sarajevskom primjeru je kako se shvata problem. Zašto komšija ima kozu na balkonu i zašto onaj drugi u konfliktu ne želi kozu u komšiluku. Bez obzira na sve onaj koji ima kozu na balkonu je njen vlasnik. On možda ima malu djecu, nezaposlen je, što su i mnogi danas u BiH i ima lošu ekonomsku situaciju. Njegova komšinica ne želi kozu u svom komšiluku npr. zbog toga što koze nikada prije nisu bile na balkonima, zbog mira u zgradi, prestiža u toj zgradi, možda i zbog toga što je ona umorna kada dođe sa posla koji joj omogućava pristojan život.

Partneri (pretpostavka je da oni zaista misle tako) će sa identificiranjem jedan sa drugim, sa međusobnim interesima i potrebama, materijalnim i nematerijalnim

otvoriti i mogućnosti za rješenje tog sukoba. Koza ili prazan balkon tako gubi na značenju, a dubljim interesima se pridaje veći značaj: npr. potreba za hranom, mlijekom, respektom, značenju porodice, odgovornosti oca porodice prema svojoj djeci. Onda je i rezultat obećavajući- rijetko ko će biti protiv i složiti će se u potrebi zadovoljenja tih dubljih interesa. Ali u našem primjeru od 7.maja je situacija daleko komplikovanija.

Rat u BiH, uzroci i posljedice, reintegracija BiH, njena integracija u evropske i svjetske institucije će zasigurno biti glavna tema kako političara, naših i predstavnika međunarodne zajednice, tako i njenih stanovnika i raseljenih i iseljenih lica. Kada je i zašto sve počelo je prevelika tema o kojoj će se zasigurno pisati i tokom sljedećih decenija. Ovdje bih samo naglasio da je prva faza u skali konflikata bila faza čiste nesuglasnosti u nizu pitanja. Političkim putem se nije htjela sačuvati Jugoslavija, sjetimo se samo maratonskih diskusija sa srpskim političkim vrhom o jakoj konfederaciji ili slaboј federaciji. Zbog toga su problemi rasli, ukрупnjavali se, dodavani su novi elementi, pojačana je odbojnost među nama, stari konflikti su se odjednom pojavili na sceni. Sjetimo se predratnog scenarija otkopavanja srpskih žrtava iz drugog svjetskog rata u Hercegovini kada su popovi vadili ljudske lobanje iz raka i na taj način pravili od svih bošnjaka i hrvata neprijatelje srpskog naroda.

Kosti pokojnika postaju snažno sredstvo trovanja. Tako će taj **"nebeski narod"** gledati na nas ne kao ljude kojima je BiH jedina domovina, nego prozivati nas Turcima, balijama, ili izdajnicima srpskog naroda. Historičari, intelektualci, mediji su svesrdno uključeni u toj kampanji. Tvrde da su npr. starosjedioci BiH bili srbi i nešto malo hrvata. Ali eto neki su ustrajali usvojoj vjeri, a neki su prešli na islam, i zbog toga ih danas treba uništiti, protjerati, opljačkati. Posebno pažnja je usmjerena na kosovsku bitku, za sve probleme srba od tih vremena pa do početka rata su krivi muslimani.

Niko ne može osporiti da je npr. krvavi harač u doba turske vladavine na našim prostorima postojao, i da su mnogi srpski dječaci odvedeni daleko od svojih domova, svojih majki i očeva, što je bilo nehumano.

Međutim s druge strane ima sociologa koji takvu praksu posmatraju u svjetlu socijalnog mobiliteta, tj. sposobnosti nekog društva da stvori uslove da čak i pripadnici nižih društvenih klasa mogu da napreduju toliko da pređu iz tih nižih u više društvene klase. Razmišljanja idu dalje tako da naglašavaju da su ti dječaci odvedeni za ono doba najmodernije koledže. Kasnije su postajali istaknuti članovi turskog vojno-političkog aparata i mnogo uradili na gradnji džamija ali i crkvi i manastira.

Ali da se vratim na devedesete. Poslije uvodnog scenarija će sve ono što se desilo biti opravdavano upravo gore navedenim sličicama koje će se upotrebljavati za otvoreno neprijateljstvo. Rat je mogao da počne, bombe da padaju, narod da gine, i sve je vodilo ka polarizaciji društva. Neki su imali i ideje o tzv. "humanom preseljenju naroda" (F. Tuđman).

Zadnja faza tog rata je Dajtonski sporazum i vrijeme poslije njega: razgraničavanje, demobilizacija, oporavak društva i ljudi. Sve je to ipak malo u odnosu na druge zahtjeve koji se tiču, opet i opet, o budućim interesima i potrebama BiH. Republika Srpska nije nikad do sada realno priznala da ima zajedničku budućnost u BiH. Ona nikad nije priznala da se društvene institucije i reforma pravnog sistema treba revizirati na taj način da zadovolji potrebe građana BiH. Sve što je radila bilo je na izgradnji paralelnih institucija vlasti za

vrijeme i poslije rata, na izgradnji isključivo svojih nacionalnih srpskih državnih institucija i povezivanju istih sa maticom.

Oni nisu nikad mogli da shvate i da objasne svom narodu duboku povezanost tih 49% prostora BiH sa BiH. Oni nisu nikad mogli da objasne svom narodu koliko njihova mržnja prema nesrbima sriječava razvitak i čini ih vječnim žrtvama. Oni nikad neće dati izvinjenje žrtvama rata u BiH, ali i nama koji smo preživjeli sve to. Oni će kao i Koštunica kada pričao ratu u BiH pričati samo o srpskim žrtvama. Kao i prije u historiji bit će željni novih sukoba, ratova, pregovora što su ustvari i radili zadnjih 500 godina. Nije im nikad bilo važno da li će pobijediti ili izgubiti, jer su poslije pregovora po pravilu skoro uvijek dobijali nešto što je bilo nemoguće dobiti u miru. Zadnji primjer je ta republika.

Žrtve im nikada nisu bile bitne i kao što reče jedan od njihovih bivših top političara, sada stanar haškog suda B. Plavšić, ako i izgine 6 miliona srba, ostalih 6 će živjeti u miru. Zbog svega ovoga se i ta dešavanja u Banja Luci i moraju posmatrati u svjetlu činjenice da to što se desilo se dešava u BiH nakon Dejtona, vodi i vodiće daljnjoj dubljoj polarizaciji.

Suprotno tome možemo imati proces pomirenja za šta je kao minimum potrebno izvinjenje, plaćena ratna šteta i izvođenje ratnih zločinaca pred Haški sud. Pomirenje znači uključuje u sebi izvinjenje, ali iznad svega i razumijevanje i međusobni respekt. Tog respekta će poslije 7.maja biti sve manje.

Tradicija se brani silom

Jedna od misli Karl Marksa je bila da ljudi prije nego što mogu da stvaraju historiju, trebaju biti u stanju razumjeti historiju. Kako će to ljudi naših prostora moći ostvariti kada npr. u BiH danas postoje tri različita obrazovna sistema, sa tri različite historije/istorije/povijesti je samo faktor koji veoma aktuelizira i čini veoma važnom tu Marksovu misao.

Kako će to biti moguće ostvariti kada je patrijarh Pavle nebrojeno puta tvrdio da su muslimani u Bosnu došli sa turcima u 15.stoljeću i da se prihvaćanje islama desilo u srpskom, a ne u bošnjačkom narodu koga po njemu nije ni bilo.

S druge strane činjenica je da tradicija ima veliku ulogu na našim prostorima. Zato se i nameće pitanje zašto se tradicija brani i kolika je njena uloga u događanjima od 7. maja. Tradicije se danas ponekad povezuju sa fundamentalizmom. Kada se kaže fundamentalizam, misli se u stvari na tradiciju koja se brani na sebi svojstven tradicionalan način u jednom kosmopolitskom svijetu, znači svijetu gdje su tradicije prisiljene da budu u stalnom međusobnom kontaktu. Pripadnici jedne određene religiozne, nacionalne ili pak tradicije sa određenim normama o ulozi familije, u branjenju svoje tradicije na tradicionalan način, ističu uvijek postojanje jedne određene tradicionalne istine. Njom se brani tradicija, što uzrokuje često primjenu sile.

Bilo koja oblast čovjekovog života kada je ispražnjena za lokalne tradicije može da uzrokuje fundamentalizam koji pokušava da obnovi ili se čvrsto uhvati za tradicije. Zato se majska događanja moraju nazvati pravim imenom- riječ je o klasičnom tipu fundamentalizma. Takva tradicija se ne mora vezivati za nešto što je postajalo mnogo godina. Svaka tradicija sadrži u sebi određene rituale, ali i podrazumijevanje kako se tradicija očuva.

Porazno je to da se srpstvo, pravoslavna vjera i srpski fundamentalizam ispoljava tako da se ta religiozna tradicija treba učvrstiti, obnoviti, očuvati, ne u samoj sebi nego rušenjem, a danas i negiranjem restauracije vjerskih objekata džamija i

katedrala. A to je ništa drugo nego fundamentalizam. Ilustracija o ovome su mnogobrojne; npr. popovi srpske crkve nisu ni prihvatili poziv da budu gosti 7.maja.

Dok savremeni svijet i društvo uvažava mišljenja eksperta, stručnjaka u raznim pitanjima lokalnog, nacionalnog ili globalnog značaja, dotle se u srpskom entitetu slijepo sluša ono što kaže tradicija iz staklenika popova i nacionalnih polupolitičara. Potvrda ovome ima i u predratnom periodu. Ante Marković je skoro bez podrške sa strane uspio da smanji hiperinflaciju i stabilizuje ekonomsku situaciju u zemlji. Upravo zbog tradicionalnog načina mišljenja u vezi ekonomije i politike nije mogao da ostvari to što je htio.

I kada dvije različite tradicije stoje jedna naspram druge, stvaraju se nove konflikt linije jer je jedna tradicija uvijek izložena tradicijama drugih ili onome za šta se zalažu stručnjaci što sve vodi ka novim konfliktima. To samo može značiti da sljedbenici jedne tradicije ne slušaju šta drugi misle što uvijek vodi ka primjeni sile.

Primjer je i referendum iz 1992. kada se po svemu šta znače svjetski standardi demokracije odlučilo demokratskom većinom da BiH bude samostalna država, nakon provedenih 74 godine u Jugoslaviji, države nastale 1918. Srbi obilato potpomognuti sa srbijancima i crnogorcima su potom htjeli da etničkim čišćenjem zadrže BiH u okviru Jugoslavije i tako očuvaju svoju tradicionalnu moć na tim prostorima.

O sevdahu i Pinku

Primjeri ispražnjenih tradicija, tradicija koje su slabe u odnosu na druge mogu se naći i na polju muzičkih tradicija srpskog naroda. Još davne 1925. godine Vladimir Ćorović je napisao sljedeće:

Kad se danas čitaju ili slušaju muslimanske narodne pesme vidi se jasno, da im je fond čisto naš, (komentar: misli se srpski fond), a da su muslimani u izvjesnom pravcu pravili varijacije i unosili jedan deo, ponekad dosta primetan, svojih elemenata.

— Vladimir Ćorović, 1925 godina

Drugačije je pisao Miodrag Vasiljević, muzikolog i melograf, u članku objavljenom 1953. godine. On ne prisvaja muslimanske narodne pjesme kao što čini Ćorović, čak ih i naziva pravim imenom, bosanske sevdalinke, ali je veoma zabrinut sa širenjem tih pjesama u Srbiji.

Činjeni su uporni pokušaji u Radio-Beogradu nove Jugoslavije da se talas širenja bosanske sevdalinke svede na manju meru. Učinjeno je nešto malo u melizmatičkom pogledu (melizmatičan=nakićen), ali za kratko bosanska pesma je osvojila program Radio-Beograda. Svi pevači odreda naučili su tehniku pevanja putem sevdalinke; karakter tehnike unet je u srpsku narodnu pesmu u tolikoj meri da su narodne emisije radio-stanice republike Srbije izgubile srpski karakter.

— Miodrag Vasiljević, muzikolog i melograf, u članku objavljenom 1953. godine.

Daleko žešći je bio dirigent Beogradske filharmonije čiji radio- esej je pročitao na Beogradskom radiju 17.12.1957. U tom eseju Zdravković podvlači da je narodna muzika dekadentna i deformisana i da su je takvom napravili pjevači

koji su

bez kontrole...prenebregavali...zaboravljali i ignorisali pravo narodno vrelo muzike. Oni su po Zdravkoviću, "deformisali našu narodnu pesmu, ubacivali u nju našem duhu potpuno tuđe elemente, ...orijentalni balast, pun lažne ornamentike i deplasiranih arabeski, ...što je sve potpuno strano našoj narodnoj muzici". Zdravković se dalje žali da "svi naši ljudi, od seljaka i radnika do intelektualaca, slušajući samo ovakvu narodnu muziku i pesmu, čuvaju je sa nostalgijom i nisu više u stanju da osete draži prave izvorne i zdrave narodne muzike, čija je lepota u jednostavnosti i monumentalnosti, a ne u balastu komplikovanog i konfuznog muslimanskog sveta, jezika i izraza i mentaliteta koji nije naš".

Zdravković je ostao nedorečen, nije mogao da objasni šta je to prava "naša zdrava narodna muzika".

Pogotovo danas se ti primjeri ispražnjenih tradicija u oblasti muzike mogu čuti i vidjeti npr. na televizijskom programu "Pink". Turbo muzika sa svojim karakteristikama subkulture sa nacionalističkim turbofolklorom je mješavina ono malo "pravog narodnog vrela muzike" i znatno više turske/orijentalne muzike. Takvog muzičkog stila ima znatno više u toj muzici nego u autohtonom muzičkom pravcu u BiH- sevdalinci. U jačanju ovakve subkulture-novih tradicija je velika uloga i politike. Političari su još u vrijeme prvih perioda Miloševićeve vladavine htjeli da oslabe snagu rok muzike, a ojačaju turbofolk. Sve to ne treba da čudi, u tom dugom lutanju i traženju šta je "pravo srpsko narodno vrelo muzike", tj. traženje svojih tradicija koje se uočavaju od prisvajanja naših narodnih pjesama, negiranja istih, pa sve do razvijanja novih pravaca, stilova, ustvari tradicija. Kakva je muzika, tekst, aranžmani, muzičke ljestvice nije uopšte važno za njih.

Važno je da tradicija postoji, a kada ona postoji onda se može sa njom i upravljati i staviti je u međusobni odnos prema drugim tradicijama drugih naroda. Važno je da se kaže da je ovo ili ono NAŠA stara, dobra, tradicija, da npr. radio emisije imaju "srpski karakter (M. Vasiljević- gore navedeni citat)" a ne ta nova, često puta kao i slučaju sevdalinki daleko nadmoćnija tradicija od izvorne domaće muzike.

Crkveni krugovi

Poigravanje sa tradicijom je više nego uočljivo i u srpskim crkvenim krugovima. Jedna crkvena knjiga sa naslovom "*Božje janje i životinje iz pakla- Ratna filozofija*" može poslužiti kao dobar primjer. Knjiga je objavljena od strane Filozofskog fakulteta u Nikšiću i kao odgovorni za izdanje se spominje crnogorski metropolit Amfilohije. Pored njega u knjizi se nalaze i prilozi Radovana Karadžića, niza profesora iz Banjaluke, Nikšića i Beograda. Esencija knjige je da postoji više vrsta rata, ali rat koji jedan božiji sluga vodi je rat protiv Turske, Vatikana, internacionalne zajednice, protiv globalizacije, protiv svih neprijatelja Srbije, Srbije koja liči na umirućeg Hrista, na božje jagnje. Takav rat nije samo borba između dvije strane, nego i jedan poseban "metarat" stoji kao glavna poruka knjige, nešto što smo dobro iskusili u BiH u toku rata, a i Sedmog Maja.

Ovakve knjige nikako ne doprinose da se srpski etnos u BiH oslobodi ahistoričkih stavova o sebi i drugima. Metropolit crnogorski Amfilohije, drugi

čovjek u srpskoj-pravoslavnoj crkvi je čovjek koji je po mnogo čemu zaslužio da se prošeta do Haaga. Dok je Arkan ubijao nedužne civile, metropolit ga je javno blagosiljao. On i Koštunica su rođaci, a metropolit se danas angažuje veoma i pri npr. otvaranju ili restauraciji pozorišnih kuća tako da ih krste i polijevaju svetom vodicom. Ovakva je tradicija uvedena i prilikom otvorenja svih zvaničnih srpskih institucija. Zeleno svjetlo za uvođenje ovakve tradicije je dao Koštunica tako da se u budućnosti može očekivati sve snažnija srpska crkvena država. Danas kada je oružje koliko toliko utihnulo na Balkanu je crkva ta koja će na osnovu tradicionalnih mišljenja i dalje biti snaga koja će određivati šta je srpstvo i budućnost tih prostora. Crkva je jedino oružje koje je ostalo. Zato i ne treba da čudi da su se majska događanja uopšte i mogla desiti.

Drugačiji nacionalizam

SANU- sa svojih 350 članova je oduvijek bila nacionalističko jezgro i odskočna daska za mnoge srpske akademičare i umjetnike. Neki od njih zaposleni u Historijskom Institutu Filozofskog fakulteta su pisali članke za Karadžića u toku rata i potpisane sa Karadžićevim imenom. Sadašnji predsjednik Jugoslavije Koštunica je '80 govorio o V. Srbiji, o ideologiji: Svi srbi u jednoj državi. Kamufirano kao privatna posjeta, uz vojne počasti Koštunica je učestvovao u pogrebu jednog srpskog pjesnika u Trebinju.

Bilo je to njegovo prvo putovanje u inostranstvo nakon što je izabran za predsjednika. Pjesnik je ponovno sahranjen u Trebinju nakon što je živio, umro i bio sahranjen u SAD. Kasnije istog dana Koštunica je otišao u Grčku da se moli bogu u jednoj srpsko-pravoslavnoj crkvi. Tako je htio da pokaže koliko mu je važno djelo tog po drugi puta sahranjenog pjesnika, mjesto Trebinje- mjesto koje se ističe svojom ekskluzivnošću za srpski etnos i ponajviše uloga vjere u svemu tome. Svi srbi u jednoj državi, bilo živi ili mrtvi je našlo tako svoju potvrdu zahvaljući političkim zahtjevima i snovima novoizabranog predsjednika.

Sofisticirani nacionalizam se danas u Srbiji najviše uočava i veže za pojavu Koštunice. Koštunica je Miloševića optuživao za Dajton, Kosovo, a ne za krvoproliće u BiH. On i danas zastupa ideologiju svi srbi u jednoj državi, tj. priključenje srpskog entiteta u BiH Srbiji. Kakav je i danas odnos u Demokratskoj partiji, partiji predsjednika Koštunice pokazuje i pismo koje mu je čovjek sa potjernice R. Karadžić uputio u oktobru 2000 poslije predsjedničkih izbora. Tu stoji da će Zapad ubrzo biti nemoćan da kontroliše stvari i zbog toga će pokušati da zadrži status quo, bez obzira ko ima korist od toga. To je naša prednost, i mi se trebamo postarati da to bude u našu prednost. Mi smo stari historijski narod i kao takvi se trebamo postarati da imamo zadnju riječ u svim krizama na Balkanu, piše Radovan. Ja sam siguran da će se to desiti i ovog puta, ako ne, mi nismo narod kakav smo vjerovali da je bio, zaključuje se u ovom pismu.

Milošević je smijenjen samo zato što su nacionalisti tvrdili da je on prepreka ujedinjenja svih srba u jednu državu. Taj stari san o ujedinjenju svih srba u jednu državu, legende srednjeg stoljeća pomiješane sa Koštuničinim motom: Demokratski nacionalizam, su glavne odlike današnje Srbije. Poslije svega ovoga će po mom mišljenju Koštunica insistirati na pravu naroda na samoodređenje i priključenje srpskog entiteta u Jugoslaviji. Posljedice ovoga se ne mogu ni zamisliti, a Koštunica, podržan uostalom i tvorcima memoranduma iz 1986 nastavlja na putu ponovne nacifikacije Srbije. I dok Milošević sjedi u zatvoru vode se tajni pregovori. Zvaničnici Srbije negiraju da ga isporuče Hagu zbog toga što tvrde da je njihovo nacionalno pravo iznad međunarodnog. Tajno

pregovaraju o cijeni koju će dobiti bilo u novcu, zajmu, uključenju u evropske integracije, kada ga šutnu u Hag.

Najveća razlika između njih dvojice je ta, što je Sloba bio gangster, a Koštunica je pravi prefinjeni nacionalista od glave do pete. To je i moguće biti u današnjoj Srbiji koja je bila izolovana od strane međunarodne zajednice od početka devedesitih. Srbija je danas ustvari jedno predpolitičko društvo, konzervativno, autoritativno i puno tradicija, gdje su najosnovnija ljudska prava u suprotnosti sa srpskom tradicijom i stilom života. Sve to ima veliki uticaj na srpski entitet u BiH koji svoju budućnost vidi u zajednici srpskih zemalja, a ne u BiH.

Zadnja kolumna

Po svemu sudeći su majnska događanja u Banja Luci i Trebinju pokazala da su bošnjaci, bosanci i hercegovci hrabri ljudi. Hrabri su jer nisu pokazali revanšizam tamo gdje su ga mogli pokazati. Pokazali su da je hrabrost na našim prostorima voljeti, a ne mrziti. Hrabri su jer se zalažu za multireligiozno društvo uprkos majskim prljavim udarcima grupe primitivaca. Mrziti je lako, dok nasuprot tome se dokazi bosansko-hercegovačkog identiteta mogu vidjeti tamo gdje je legalna vlast, tamo gdje se vide i toranj katedrale, zvonik crkve, sinagoge i munare džamija. Hrabri smo i svi zajedno jer ne živimo u prošlosti srednjeg stoljeća, jer smo kao žrtve rata uspjeli sačuvati ljudsko dostojanstvo i svoj identitet čiji jedan važan dio upravo i čini Bosna kao multietničko društvo.

Napisao Muho Pašalić u ljeto 2001

.....